

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Imago Primi Saecvli Societatis Iesv

Bolland, Johannes

Antverpiae, 1640

Capitis III. Sectio I. De quotidianis laboribus Societatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97844](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97844)

calamitatem promeritis: certè pax, quæ Religione maximè constat, numquam deinde serio reuocata est, hærente semper in visceribus hæresi, turbarum omnium causâ. Nimirum non perinde recuperari sanitas, vt seruari potest. Minitantibus morbis plerumque parua cautelâ occurritur; quos, vbi sanguinem occuparint, longa medicina vix sanet. Atenim re non integrâ quid agas? Cepit Societas ex necessitate consilium; & ingentibus animis partes Belgij agras sanare aggressa. Quid profecerit non dico, sed quæ adhibuerit remedia, quam operam impenderit, meatum partium est breuiter indicare: in quo, ne sui infinitis, faciam quod Poëta, qui ex innumerabilibus Herculis laboribus, in com-

*Duodecim
Societatis
labores seu
functiones.*

CAPITIS III. SECTIO I.

De quotidianis laboribus Societatis.

Primus labor, Catechesis, præfens aduersus Fidei pestem antidotum, si terrarum vsquam, certè in Flandro-Belgio Societatem strenuè exercet. Maiori nihil ardore complectimur. Neque in hoc, opinor, quisquam nos ambitus accusat propter actionis humilitatem: sed quod splendori deest, abundè compensat utilitas. Quæ enim alia functio maiorem fructum habet, aut certio-rem? Tabulæ rasæ sunt ingenia paruulorum; quidquid insculpitur, tenent: atque vt inscriptæ arbutusculis notæ crescunt vnâ cum cortice, sic ætati teneræ inditi mores cum ipsis surgunt annis, & in senectutem validiores eunt. Ad complexionem corporum refert vel plurimum, quo lacte nutriantur infantes; ad animorum indolem, quibus præceptionibus pueri imbuantur. Sæculum est & ultra, ex quo Resp. Christiana graui morbo, in Septemtrione præfertim, laborabat. Causam morbi, quod solet peritus Medicus, Societas explorauit. Deprehensa est praua iuuentutis educatio: hæc tollenda erat, vt perfecta sanitas sequeretur. Quid enim iuuet ramorum amputatio, stante radice, nisi vt magis etiam repullulent? Staret hodie-que Belgis incorrupta Religio (sic omnes sentiunt) staret cum Religione pax, cum pace felicitas, si institutionem habuisset istius sæculi iuuentus. Huc igitur manum Societas admouit, & ætatem illam præcipuè amplexa est, cuius aut vitium aut virtus in omnes vitæ partes, velut à radice in ramos succus, extenditur. Duo præcipuè inuenta sunt in remedium mali, Catechesis, & Scholæ. Illa, cum esset Belgis insolens Christianæ rei tradendæ ratio, statim varia iudicia subibat; sed mox omnibus se probauit fructu suo. Dicit non potest, quanti ad eam, vt in vrbe aliquâ instituebatur, fierent concursus, non puerorum modò, sed &

*Primus
labor, Ca-
techesis.*

Eeeee

adulto-

adulorum: par quippe in vtrisque erat rerum ad salutem sciendarum ignorantio. Multitudinem nulla iam templa capiebant, trabes & tecta conscendebantur; scalis grandioribus, quod humi decisset locus, gradatim insistebatur. Currentibus etiam calcar addendum Patres putauere suavi gratoque carmine, quod pueri puellæque pro condimento intertinebant. Ingens populi inuitamentum id fuit, & quo satiari aures non posse videbantur. Præter voluptatem, duplex inerat vtilitas: nam præcipua Fidei nostræ capita, & salubria monita, & varia pietatis incitamenta, numeris illis comprehensa, in aures audidas dulciter influentia, altè inhærebant animo, & deriuabantur in mores. Deinde illud impetratum, vt impuræ cantiones, certissima iuuentutis corruptela, magnæ animorum pestes, velut exilio damnatæ, conticeferent. Catechistica enim illæ, non modò in officinis & plateis, sed etiam in conuiujs & publicis epulis resonabant: nec semel fuit cum ad has symphoniaci filere iuberentur. Mitto dramata, disputationes, supplicationes, & id genus excitamenta, quæ rapiendis puerorum & vulgi ingenijs tenendisque solers excogitauit industria. Batauorum multos in Brabantiam Flandriamque, cum per inducias tutum esset, exciuit fama catecheseos. Dordracenus Consul Siluanducis ingressus, postquam interfuit Catechismo, palàm professus est Societatem docendæ iuuentuti natam esse, & per solas patriæ leges stare, quo minùs suos ipse liberos in disciplinam nostram traderet. Brugis honesta mulier Hollanda, audito Catechistâ, Prò perfidam, inquit, hæreticorum fidem! Iesuitas mihi cacodæmonas depinxerant, quos ego hîc tamquam Angelos contemplor. Gandau puella clam hæreticis parentibus catechismum frequentabat. id vbi cognitum, multa domi pertulit indigna; & tamen illa iam catechisticis inescata delicijs, contempto verberum metu, frequentare perrexit, suâque constantiâ non modò fregit parentum iracundiam, sed etiam expugnauit errorem: ambos enim illos, & nouem insuper quâ fratres quâ sorores, cælo lucrata adduxit ad Sacerdotem nostrum, Catholico ritu Ecclesiæ reconciliandos. Similia fuere multa, nec vno loco, catechistica vtilitatis exempla. Sed constantiæ consulendum erat: itaque piorum hominum studia inuitauimus, impetratis à Romano Pontifice Indulgentijs, quarum fit particeps quisquis in reu catechisticam nobis collaborat. Magistratus quoque varijs locis insignem operam contulere. Iprensus quadringentos annuos florenos in puerorum præmia decreuit: Cortracenus catechumenos partim largitionibus allexit, partim compulit auctoritate. Statuit enim vt parentes, quorum non semper integerrima Religio, quamlibet filiorum absentiam graui ære, quartam exilio luerent. Seuera necessitas, sed felix, quia ad meliora compellit. Interim vt pauperibus propria esset illecebra, alibi panem, alibi dodrantis censum in singula capita constitutum, constans, vel Antistitum, vel Senatus, vel aliorum hominum, singulari pietate præstantium, liberalitas perfoluit. Nec verò vrbanus tantum est hic noster labor; sed rus omne peragramus, & latè per campos Fidei sementem spargimus. Quam nostram operam luculento testimonio commendatam olim voluit Mathias Houius Mechliniensis Archiepiscopus,

*Testimonium
Houij Archie-
piscopi de
nostro ca-
techizandi
studio.*

scopus, huiusmodi verbis: *Docet tristis experientia, per bellorum & heresum tempestates praeferitas, ruri praesertim, deperditam esse rerum diuinarum, & ad salutem necessariorum cognitionem, maximè in pueris & iuuenibus hac tempestate natis. Quare pergratum nobis accidit studium venerandorum Patrum Societatis IESV, quos intelleximus pro suo in animarum salutem zelo, ad pagos qui tutò accedi possunt, passim excurrere; & rudem populum, ac praesertim iuuentutem, doctrinis ad integritatem Fidei & probitatem morum instituire. Quod ut pium est opus, & hoc tempore hisque locis pernecessarium, optimis quibusque Pastoribus & populi Praefectis acceptum esse non dubitamus. Ut autem maior hinc fructus surgat, & plures Deo per dictos Patres lucrifiant, obsecramus in Domino, & nihilominus districte praecipiendo mandamus omnibus Pastoribus quorumcumque locorum Diocesis nostra, ad quos fortè dictos Patres venire contigerit, ut ipsos benignè suscipiant, & in suas Ecclesias gratanter admittant, populum, & praesertim iuuentutem, ad eosdem audiendum conuocent; & tam ipsi, quam Domini temporales, eosdem in hoc pio officio adiuuent, quandocumque & quibuscumque poterunt modis. Et fanè nostri tunc Louanienses circumiacentem vrbis regionem, quà tutum erat ab hoste, in tres & viginti pagos partiti, quothebdomadis adibant, per quamlibet caeli intemperiem, per altè cumulas niues, effusos nimbos, lutulentas vias, nullo ignis, nullo cibi potusve admissio solatio; vnde magna apud rusticanos homines erat eorum auctoritas ab opinione virtutis. Quæ Louanij, eadem vbiuis, in excolendo rure Sociorum industria, & par tradendæ Catecheseos labor. Atque ut ardorem videas, haud nostris contenti viribus, alibi studiosorum pientissimos, alibi Sodalium, tamquam venaticos, in agrum emittimus, sanctam acturos prædam, frequentia dico rusticanæ iuuentutis agmina ad Catechesin collecturos. Illud quidem mihi video sine inuidiæ metu posse dicere, in erudiendâ Christianis legibus iuuentute nihil adhuc curæ & operæ à nobis videri prætermisum; perinde quasi hac vnâ maximè causâ viueremus in Belgio, atque hic potissimum nobis proprius, ut fanè est, permitteretur labor. Nec verò subterfugimus hoc quidquid est oneris, sed læti sustinemus, memores hac in primis functione cerni germanos Ignatij filios, qui & nos voluit in solenni professionis formulâ nominatum curandæ Catecheseos meminisse. Quo autem operæ pretio sustineamus, æqui statuam rerum aestimatores. Explicatur Catechismus vnus anni spatio, decies millies, septingenties, quiniæ & quadragesies: numerantur catechumeni duo & triginta millia quingenti & octo.*

Alter, & affinis priori labor, Scholæ, virtutis simul doctrinæque gymnasia. Illud, opinor, nemo, licet iniquus aliàs rerum nostrarum aestimator, si modò tempora inter se potest comparare, inficiari sustinebit; ante Societatem iacuisse ingenia plerorumque Belgarum, conclusâ eruditione intra paucos, qui, velut obducto nubibus caelo rara sidera, hinc illinc emicabant: nunc autem florere doctrinam, viris magno numero litteratis, tamquam pleno sideribus caelo, splendente Republicâ. Nec verò id magnopere mirum videbitur cogitanti ante nostrum aduentum ferè mercenarios fuisse doctores, quibus nec optima erat docendi methodus, nec summus labor. Hinc multis vrbibus Latinitas

Secundus labor, Scholæ.

nulla tradebatur; vnde incredibilis exsistebat inscitia. At Societas & numerum Magistrorum & doctrinam gratuitam dedit. ex quo factum vt infinita statim esset discipulorum multitudo, ac breuè patria doctis hominibus impleretur. Quot millia Belgarum putas per nos bonis artibus instituta? Haud difficilem coniecturam hinc accipies, quòd annis singulis pleræque ciuitatum discipulos nostros videant amplius trecentos, alterum tantum Bruxellæ Antuerpiæque: nuper etiam, cum res nostræ starent, mille propemodum Traiectum, ac pænè totidem Siluaducis. Præter Latinæ Grammaticæ partes omnes, tradimus Poëticam, Oratoriam, Historicam, Antiquariam, Dialecticam, litteras Græcas. Auctores prælegimus veteres illos principes litterarum & parentes; sed castos omnes & pudicos, ne qua obscenitas prætextatòs inquinat mores adolescentum. At Magistri labore sedulo, & diu meditatâ industriâ latentem ingeniorum igniculos solerter eliciunt; submicantes laude, honore, præmio accendunt; virtutum educunt semina, naturæ vitio altius defossa; præclaram indolem velut gemmam ad cotem exigunt, informant honestis moribus, & actione liberali. Sed quod præcipuè in scholis spectamus, religio est ac pietas Christiana. Hinc explicatio frequentis Catechismi, hinc exhortationes sacræ, hinc Litanix sabbatinæ, hinc status Sacramentorum vsus; hinc Angelicæ minorum, Partheniæ maiorum Congregationes. Quâ tantâ iuuentutis curâ assequimur, vt scholæ nostræ sint magnorum in sacrâ ciuiliq; Republicâ virorum seminaria. Circumfer oculos, alibi Canonicorum, alibi Senatorum integra spectabis Collegia ex solis disciplinæ nostræ alumnis. Sed & Religiosorum Ordinum iure dixeris altrices: ita ex iis vbique multos, si circumspexeris, deprehendes.

*Hæretici
solas So-
cietatis
scholas
suis inter-
dicunt.*

Quare minimè mirandum, exosas esse singulariter hæreticis, qui eas solas, ceteris quibuslibet impunè permissis, seuerâ lege interdictas suis voluere, tum quoque cum duodennes inducias haberemus, statutâ centum florenûm in menses singulos mulctâ. quàm adeò grauem & iniquam, nonnulli filios misisse deprehensi, pependerunt; nec tamen abstiterunt, rati tam bonam in litteris, moribus, orthodoxâ Fide institutionem quantumvis fortunatum damno sapienter emi. Et tamen, quod mirere, hæreticorum aliqui suam ipsi prolem, dissimulato nomine, in nostram dare disciplinam gaudent solius amore doctrinæ, quam sibi à scholis nostris maximam pollicentur. Ceterum hanc docendorum puerorum prouinciam meritò æstimatam viri quoque magni ambiere; & verò dignus est quouis vel sapientissimo labor. P. Ægidius de Coninck ex tanto Theologo fieri Grammaticus votis omnibus precibusque contendit. Iudocus Bonte, quâ in vrbe rexerat nostros, pulchrum habuit docere Rudimenta. Sapientum vox est, si præter gymnasia nihil foret quo Reipublicæ prodesset Societas, meritò fuisse in Belgium aduocandam, & quibus gaudet testis fortunisque omnibus dotandam. Ruræmondani Senatus publicæ extant litteræ, testantes incredibilem iuuentutis mutationem vel vnus anni spatio factam per Societatis scholas. Henricus verò Cuyckius Episcopus ad Albertum Archiducem ita scribebat: *Meliorem nunc cogitationem suscepimus requirendâ à Patribus Societatis*

cietas IESV litteraria schola: que non Ruremundana tantum ciuitati, sed toti huic superna Geldria, VVertana quoque & Iuliacensi nobis contermina, & Cluensi prouincia magno usui, adeoque necessaria est futura. Verum quid testimoniis opus, ubi res ipsa loquitur, communi Belgicarum urbium firmata consensu? Ad scholarum laborem pertinent Seminaria: quæ opinione multorum, maius habent operæ pretium. fit enim non raro, vt ex parentum indiligenti & imperitâ gubernatione subnascens filiis perniciosa libertas & morum corruptela omnem auferat scholarum fructum; neque in bonam frugem semina quæ Magistri spargunt, crescere patiatur. Quod si ad Magistrorum conatus accedat etiam domestica disciplina, tum scilicet omni ex parte cautum est iuuentuti, vt iam nequeat in rectitudinem non decenter ascendere. Hoc sine Seminaria conuictorum sunt. Et Louanij quidem propè sæculum est, ex quo Academiae florem domi nostræ alebamus, partim Philosophiæ, partim Theologiæ studiosos: quorum vt profectui consulere impensius, domesticis quoque lectionibus ac disputationibus exercebantur, eoque primas ferè inter condiscipulos obtinebant. Ornabat ingeniorum excellentiam magna variarum gentium nobilitas: Cardinalis Augustanus nepotes habebat duos, & Tridentinus suos parabat mittere, si non Patres recti sui angustias excusassent. Dissipauit omnia funestus ille turbo ciuiliū bellorum; neque postmodum restaurata res est propter crescentem numerum nostrorum, quos vix ipsos capiebat habitatio. At nunc Antuerpiæ ex solis Humaniorum litterarum studiosis florentissimum Seminarium, haudquaquam illi priori impar siue numero siue dignitate, quàm de Republicâ benè mereatur, alieni facio iudicij: Patrum certè, qui gubernant, omnis in hoc est cura & quotidianus labor, vt iuuentus illa nobilissima ad Christianam pietatem, ad optimos mores, ad perfectam eruditionem fingi formarique possit.

De grauioribus, quas tradimus, scientiis quid attinet dicere? Louanij Theologiam, sacrarum Paginarum interpretationem, Hebræa, Mathematicam publicè profitemur: nam Philosophia domesticis inclusa cancellis, cuius nescio piaculi rea, necdum in lucem penetrare permittitur; Theologiam moralem Antuerpiæ & Ipris, Episcoporum rogatu, ac præterea sacras Litteras Antuerpiæ. Adhæc Gandauī, Brugis, Winocibergis, Siluaducis doctrinam sacram tradidimus; & Gandauī quidem vno tempore Monasteriis tribus: nunc superfedemus, formati nostrâ eruditione viris, qui Societatem hac laboris parte leuent.

A scholis ortum habuere Sodalitates, præclarum Ioannis Leonij Belgæ institutum. Is Romæ primùm, deinde Parisiis, collectam sub tutelâ Virginis iuuentutem piis excolens functionibus, tanti operis auspiciū dedit. Quo nomine ad vrgenda cæpta Belgæ potissimùm mouemur. Et sanè in hoc labore propriâ quadam versamur curâ diligentiaque. Nullum Sodalitatis prætermissum genus, quod ex proximi vltu esse possit. Latinas, Flandricas, Gallicas, Hispanicas excitauimus; & pro ætatum ordinumque differentiâ diuersas. Louanij quatuor sunt Latinæ, Theologorum, Iurisperitorum (in quâ & Medici) Philosophorum, & quarta peculiarem profrentium pietatem. In aliis Collegiis Latinæ stu-

Tertius labor, Sodalitatis.

dioforum duæ, Mariana Angelicæque: & præter illas alia quoque Latina ex viris optimatibus floret Bruxellæ, Mechliniæ, Antuerpiæ; quondam etiam Siluæducis, Brugis & Gandavi; sed in Flandricam mutari ex vsu fuit. Supra consuetos quot Dominicis congressus, festis quoque Virginis diebus ad frequentissimum nobilissimumque; auditorem solennis habetur oratio. Gallica Sodalitas Antuerpiæ in primis triumphat. Flandricarum maximus vbique vigor; ac ferè his gradibus distinguuntur. Prima ciuium coniugatorum, altera iuuenum, adolescentum tertia, quarta puerorum. Habet nostra Prouincia Sodalitates nonaginta: numerus Sodalium 13727. Antuerpia sola decem Sodalitatibus gaudet; in iis tria facilè millia Sodales. Atque hîc videas (quod terrarum nusquam) congregandis Sodalibus amplum splendidumque ædificium Augusto lapide ab ipsis ductum fundamentis. Enimuerò Sodalitatum magna Belgis opinio est, magnus amor. Grauiissimi Senatores, Nobiles, Principesque inscripti albo. Ruræmundæ Hermannus Comes Bergensis, Geldrici Ducatus Gubernator, cum Henrico Vweno Geldrici Senatus Cancellario, palàm in templo nostro ante aram principem vsitatâ verborum formulâ sese Virgini obligare honorificum & gloriosum habuere. Iusto Lipsio Louanij abesse à cœtu magna religio erat: nec semel dimidiato prandio deseruit conuiuias, vt Sodalibus interesset. Quid fructum dicam? immensus est, nec in obscuro latet. Annus vnus Louanij Sodalium sexaginta variis Religiosorum Familiis consignauit. Quidni huc referam Sodalitia vtriusque sexus variis per nos instituta locis? Mechliniæ duplex est: alterum mœstæ Virginis in ipsâ Parochiali æde Mariannâ, cui ciuium 4691. intra octiduum nomina dedere, nec multò post 7000. alterum immaculatæ Conceptionis in æde Hanfvvicannâ. Adleguntur iurati propugnare MARIAM sine originis labe conceptam. Prima dixit sacramentum, & nomen suâ inscripsit manu Archidux Isabella: post eam Archiepiscopus Mechliniensis, Collegium Canoniorum propè vniuersum, pars Senatorum maxima, integræ Familiæ Religiosæ. Quin & huc refer Sodalitia D. Iosepho Virginis sponso Alofti, Mechliniæ, aliisque locis excitata. Nec tacenda S. Crucis Sodalitas Cortraci, & D. Barbaræ in castris Regiis, & Sanctorum omnium Louanij. Habuit & suum aliquando vsum Sodalitas militaris sanctissimæ Eucharistiæ, anno sesquimillesimo nonagesimo secundo: qui annus fœdâ bellorum tempestate infamis fuit. Louanio imminebat hostis. Academicorum & ciuium plerique diffugerant. Nostri, conflato ex reliquâ iuuentute Sodalitio, constitere. Finis erat, rei Catholicæ vrbisque defensio. Octodecennes, exclusis minoribus, adscribebantur post publicam Romanæ Fidei professionem, iurati ad vnum omnes pro tuendâ illâ sanguinem fundere. Quotidie in armis erant. Sanctissimam Eucharistiam, si quando supplici ritu per urbem deferretur, stipabant armati. Mouit tam generosa pietas Clementem VIII. ad sacram legionem illam magnis dotandam Indulgentiis: vnde tantus creuit animus, vt, audito æris campani sono, quem visi hostis indicium de turri speculatores dabant, continuò euolarent portis, hostemque illatâ plerumque clade repellerent.

Ad

Annal. Con-
 greg. B. V. ad
 ann. 1606.

Ad hoc de Marianis Sodalitatibus caput reuocanda est omnis pietas cultui honorique Virginis seu instituta per nos, seu postliminio restituta. Ordior à statuis, quarum princeps illa Sichemienfis, siue Montis acuti, venerationem suam præcipuè nobis adnitentibus accepit. Res sic habet: Primam in quercu statuam vel flammis absumpserat, vel abstruserat furto sacrilegus prædonum furor. quâ dolens iacturâ ciuium Sichemienfium aliquis, egregiè in Deiparentem pius; aliam ipse iconem posuit, eratque tum Sichemis militare præsidium, & qui præsidariis sacra ministrabat Sacerdos noster. Is Canonicis precibus vacaturus collem frequens inscendere pietatis studio, & quoties inscenderet, mirâ spiritus dulcedine perfundi. Hinc æstimatâ loci sanctimoniâ, mittere eò militem, præsertim ægrum: qui non tarò sanitatem referebat. Hisce noster prodigiis impulsus admonuit accolas, notarent porro locum haud dubiè charum sanctissimæ Virgini, & aliquando celeberrimum deuotione populi futurum. Sacerdotis vocem pro oraculo rustici accepere. nec dicti fidem elusit euentus. Auctis in dies miraculis, aucta mortaliū pietas vndique confluentium: quibus expiandis instituendisque præerant nostri Louanienteses, auctoritate Archiepiscopi Mechliniensis. Certè vno MARIÆ visitantis festo die viginti millia homines censi sunt in loco. Ringebatur eâ celebritate Batauus, quam nostri quoque proclamatis in Assumptam Virginem Indulgentiis auctum ibant. Sed ille sumptâ ex distantia nostri militis Ostendam prementis audaciâ, cum decem equestribus turmis aduolat infestus intempestâ nocte. Bernardus Oliuerius Prouincialis, qui tribus cum Sociis tunc agebat in loco, raptim Virginis statuam seque abdit sub nobilis viri tectum. Cornelius à Lapide, Sociorum vnus, hierothecam arripit, alij alia; & incertam pariter moluntur fugam. Inter hæc impij in templum irruptunt: quod ablata statuâ argentoque vacuum frementes, subiectis sæpè facibus nituntur exurere: frustra, stante pro suis muris Dei parente. Magis hinc, vnde mitescere oportebat, exasperati, quidquid obuium vastant, multisque mortaliū ex fugâ retractis, prædam opimam agunt. Cornelius hierothecâ anxie diues, inter hostium manus, captis vtroque latere Sociis, nuncupato ipse Virgini voto in humile arundinetum sese abiicit, & immissi exploratoris penè pedibus calcatus euasit oculos ac manus. Quid Hallensis Diua? iam eius religio non parum erat imminuta. Stabant subinde in vestibulo, ipsaque in æde diuinatrices, sanandi pecoris artem, & id genus maleficia populo venditantes. Sordium vbiq; plurimum, ara non satis pro dignitate Virginis ornata. Peregrinorum nec centesimus quisque expiabat animum penuriâ Sacerdotis. Tot indigna mouère Principem Albertum Pium, vt pro imperio Societatem Hallis locatam vellet: per quam continuo procurata mundities & ornatus; eliminata religionis dedecora; Sacerdotes dati pœnitentibus; honor templo, statuæ, Virgini ex integro restitutus. Siluaducensibus quoque nuper, cum res staret Catholica, latentem domi thesaurum aperuit Sacerdos noster, quando ex multorum annorum tenebris in lucem produxit MARIÆ Virginis statuam peruetustam magnis illustrem miraculis, quæ suo etiam stylo ipse fecit orbi manifesta. Iamque vel maxime feruebat populi suppli-

Cultus B. Virginis multitudine procuratus.

*Statua
B. Virgi-
nis per
nos erecta.*

supplicantis ardor, illamque pietatis flammam nouis fouere miraculis Deipara pergebat, cum in eum diem inuicta vrbs in hostium potestatem venit. Statuam, vrbe captâ, ne aut periret, aut sine honore iaceret in tenebris, Bruxellas transferri voluit Isabellæ Archiducis pietas; vbi Diua loco non animo mutata, non cessat supra naturam beneficia suis impertire cultoribus. Quid nunc dicam statuas recentiores nostris in templis collocatas, & à mortalibus supra fidem coli, & multis clarere miraculis? Dunkercæ Virgo est ex quercu Sichemienti, cuius apud populum ingens veneratio; & venerationis hæc potissimum origo. Anno M. DC. XXI. magnum argenti pondus ex Hispaniâ in Belgium vehabant naues octo, quas aduersa tempestas à suo abreptas cursu, vltra induciarum terminum detinuit in mari, neque iam procul portu erant, cum in hostilem Batauorum incidunt classem. Ceteris in potestatem redactis, euadunt duæ certo Virginis beneficio. Nauarchorum, qui duabus illis præerant, vxores, accensis in templo nostro luminibus, vota Diuæ faciebant, & sensere propitiam. Prodigio simile visum est, nauium alteram, tamesi duodecim non pluribus instructam vectoribus, aduersus tres hostiles milite omni que bellico apparatu instructissimas in ipso vrbs conspectu depugnasse ad horas aliquot, & insignem cladem intulisse. Magna exinde, apud nauticos in primis, erga Diuam nostram reuerentia, pietas, fiducia. Illius implorato patrocinio, lati mare conscendunt; illam in tempestatibus deuoti inuocant, & maris stellam experiuntur; ad eius aram reduces sua vota persoluunt. Nomen inditum Virgini Auxiliatrici, quo nomine templum illi ciuitas posuit. Quotidie magnus mortalium, & ex longinquo, concursus: donaria infinita: lampades ex argento multæ: luminum ingens copia, & anathematum cereorum argenteorumque. Præterito anno bis mille quingentæ sexaginta tres candelæ nouemdiâli spatio Virgini natæ luxere; biduo post quingentæ octoginta quinque, vix vt Sacristæ duo accendendis collocandisque sufficerent. Ingentes non semel cereos Magistratus, præsidarij, classarij, publicæ ciuium Sodalitates, quas Guldæ vocant, ritu supplici posuere. Neque vana deuotio est: certat cum clientum pietate beneficentia Patronæ. In miraculis illud testatissimum elucet: Corneliam Michaëlis Dunkercanam mulierem, fœdum in modum vlcerosam, neruis omnibus dissolutam, perpetuis conflictatam febribus medici deposuerant. Maritus Ioannes Vnceta, loci præsidarius, fit vxori auctor implorandæ Virginis Auxiliatricis. Paret illa: votum concipit nouemdiâle visitandi templi. Fulcra postulat, quibus niti simul cœpit, simul corruit, trium hominum manibus subleuanda: non desperat tamen, & inuocatâ MARIÆ ope, suppositis denuo fulcris se vtcumque sustentat. Mira res, sensit cum animi fiduciâ vires corpori accrescere. Molitur gradum, & ægra membra sensim ad templum trahit. ibi Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramentis refecta, multò quàm venerat confirmatior reuertit domum. Idem fit altero tertioque die; & iam fulcro dumtaxat vnico incessum iuuabat. Quid multa? ante nonum diem euauerunt vlcera, membrorum reuocatus vsus, perfecta sanitas recuperata. Illicò Episcopi Iprensis, à quo Sacra Dunkercani petunt, auctoritate instituitur examen; testes audiuntur.

tur. Iurati subscribunt, Andreas Canton primæ notæ Medicus, Franciscus de Soriâ, & Daniel van Halle chirurgi, Antonius Camos signifer, & ante omnes ipsa Catharina cum Ioanne marito. Hisce testimoniis permotus sacer Iudex solenni sententiâ miraculum pronuntiat. de tanto beneficio agendis Virgini gratiis, à Senatu populoque Dunkercano publica Supplicatio instituta. Winocibergis elegans ex Foyensi quercu statua coli cœpta est anno M. DC. XXXI. cui nomen datum Misericordiæ Matri. Hanc quoque ciuium quotidiana religio, accensis cereis, & appensis anathematis, celebrem facit; celebriorem ipsa sese Virgo, collatis in miseros mortales beneficiis quotidianis. Ex eodem Foyensis Diuæ ligno statuas habent Brugæ, Cortracum, Belliolum, Aloftum, Mechlinia, Ruræmunda, vbique cultu & miraculis celebrem. Cortraci posita est anno M. DC. XXXII. quam solemnibus cæremoniis consecratam ex Collegiali Virginis æde in templum nostrum insignis supplicantium pompa deduxit. Prosequebantur Canonici, Magistratus, nostri Patres, discipuli, Sodales, ciuitas vniuersa. Nouem millia hominum eo tempore sacris epulis accubuere. Quotannis redit solennitas nouem-dialis: & anno quidem proximè superiori, festâ luce Præsèntationis, inter innumerabiles cereos luxit insignior à Senatu ipso suppliciter oblatus. Iuuentus autem studiosa temis pyramidibus suspenderat centenos, in memoriam anni sæcularis à Societate tum inchoati, & causam numeri explicabat chronica epigraphæ:

VIRGINI PRÆSENTATÆ
ANNO SOCIETATIS IESV CENTESIMO
CENTENOS CEREOS PRÆSENTAVIT
IUVVENTVS CORTRACENA.

Grassanti Cortraci pestilentia anno M. DC. XXXVI. voluit Senatus vrbe totâ circumferri Virginem nostram. & eximia prorsus illa solennitas fuit ciuibus admirabili pietate supplicantibus. Exinde remissior contagio; & quod mirere, inter infectas vndique ædes Collegium nostrum intactum, quasi suam domum MARIA defenderet. Haud absimili pompâ Brugis anno M. DC. XXXIII. in ædem nostram ex Cathedrali Virginis templo statua illata est, prosequentibus Canonice, incredibili ciuium frequentia, maiori ære campano ad triumphum personante, plus mille facibus ex cerâ virgine collucentibus. Fauorem suum Deipara illustri miraculo probauit. Præfecta Religiosarum Monialium de Bethania diu grauibus confictata morbis, & à tribus Medicis deposita, ad Virginem, in templo nostro deuotione iam celebrem, spes suas & sua vota conuertit. Oblato ibidem cereo septemplici, curatoque ad aram Sacrificio, repente recipit sanitatem illo maximè tempore, cum præ cruciatuum immanitate animam agere videretur. Miraculum ab vrbe Antistite legitime discussum comprobatumque est anno M. DC. XXXV.

De Gandensi Virginis statuâ quid dicam, quæ magnum ipsa fertur esse miraculum. Eam hæreticus olim apud Batauos ceruicis coctor in ardentem coniecerat fornacem inter ligna cetera comburendam: at illæsam imaginem suam Deipara seruauit medios inter ignes. Quo prodigio impulsus Sacerdos aliquis, eam sibi ab homine dari obnixè postulat.

Fffff

lauit.

lavit. Dedit ille cum sacrilegâ voce : Habe tuum tibi idolum, & aufer
 MARIAM quæ mihi vsum in fornacem negat. Hæc Collegij Annales.
 Infinitus sum, si statuas singularum vrbium populari pietate, lumini-
 bus, votiuis tabellis, miraculis illustres recensere studeam. De Bruxellensi
 tamen cogor aliquid dicere, cui marmoream nuper aram poni voluit, &
 ante ipsam tumulari, Comes Ioannes Nassouius, Regiæ militiæ equestris
 Magister Generalis. Ea statua, cum suo necdum gauderet templo So-
 cietas, in D. Christophori sacello è Collegij regione sito colebatur. Ibi
 sedem audiendis confessionibus habebat Franciscus Costerus, vir doctri-
 nâ, rebus gestis, vitæque sanctimoniâ clarus : ad quem accedens perditæ
 vitæ homo, inter cetera flagitia faterur sese syngrophâ proprio sanguine
 exaratâ dæmoni animam deuouisse. Ob id meritò vehementer anxius
 multis cum lacrymis opem Sacerdotis implorat. Costerus, cui semper
 præsens in Virgine fiducia, iubet bono animo esse, & asylum homini
 demonstrat, statuam MARIÆ, ad cuius aram ipse mox esset sacris
 operaturus. Nihil se dubitare, quin illâ Matre propitiâ dæmon syngro-
 pham reddere cogatur. Ita fit. Costerus ad aram facit, alter audit; ma-
 gnâ ambo pietate. Ecce tibi, post consecratam ritè hostiam, de sacelli
 tholo ingens araneus humani pollicis magnitudine delabi cum syngro-
 phâ, eâque ante ipsum calicem sacrum cadere permisâ continuò ex ocu-
 lis euanescere. Lætus tam insigni munere Costerus peragit Sacrificium.
 post id homini syngropham exhibet, eoque inspectante flammis tradit.
 Viuunt testes domestici externique, exceptione maiores, qui Costerum
 narrantem audiuerunt. Fama rei Albertum & Isabellam Serenissimos Bel-
 garum Principes ad examen mouit, qui ex fide per Iacobum Zelandrum
 & Thomam Saillium viros integerrimos redditi certiores, conce-
 pere animo summam huius statuæ venerationem, eandemque cultu &
 munificentiam fecere testatissimam. Præter has in Collegiorum templis,
 alias quoque in plateis locisque publicis poni curauit Societas; quarum
 facile princeps quæ Antuerpiensem Curiam seruat. Huius locandæ au-
 ctor Senatui fuit ille ipse, de quo iam memini, Costerus. Et sanè faci-
 nus memorandum est, amoto gigante illo, qui nunc extra urbem depor-
 tatus, portæ Flandrorum insistit ad Scaldim, MARIAM in suâ statuâ
 spectari velut Dominam vrbis, & Antuerpiensi populo iura dictantem;
 idque vnius viri operâ, qui & statuam ipsam priuato Sodalitatis ære
 curauit, & triumphalem adornauit pompam, quâ nostro è templo in fo-
 rum solenni Supplicatione deferretur, ipso Virgineæ Annuntiationis die.
 Mirabile tum illud accidisse constat : ingens toto cælo pluuia vniuer-
 sum apparatus fœdatura haud dubiè minabatur, exultantibus gaudio
 hæreticis, & Iesuitarum idololatriam damnari vel ipsâ cæli voce iactan-
 tibus. At Virgo Reginam cæli se probans, pulsâ momento nubibus,
 aërem insperatò serenauit, compressitque ora maledicorum, nobisque
 indubitatum diuini Numinis fauorem adstruxit. Affines statuis sunt
 pictæ Virginis imagines, quarum domestica in primis est veneratio Bel-
 gis vstitutissima. Ante eas lumina quotfabbris accendere morem ha-
 bent; neque vlla paupertas excusat : tam altè Marianum cultum, quem
 præ ceteris instillauit Costerus, imbibere. Mitto aras, sacella, templa,
 quæ

Bencius.

quæ Virgini struximus. Suo singula splendore se produnt; illudque vel maxime, quod nunc Antuerpiæ nobilissimo marmore Hautappelianâ, & Screucianâ munificentia circumuectum fit populo spectabile; dignus anno sæculari labor. Sed & Mechliniæ facellum elegans Virgini sine maculâ conceptæ toto Belgio primum annis abhinc aliquot Societas ædificauit. Nam quid festos illius dies commemorem pristino splendore restitutos, stimulatâ variis excitamentis pietate Belgarum, ut non pauci hanc sibi legem dixerint iis diebus expurgandi confessione animum, sacroque epulo recreandi? Ac Præsentationis quidem festiuitas, prius ignota vulgo, nunc cum aliis in censum venit: ita feruet pietas non paucis locis ad octo dies aut nouem producta. Adde festiuitatem Nomini MARIÆ primum Mechliniæ excitatam, deinde aliquot inuectam urbibus statò quotannis die haud mediocri deuotionis incremento cœptam celebrari. Nec verò leuè momentum cultui honoriq̃ue Mariano adferunt stationes, quas mœstæ Virgini prima in Belgio Societas Mechliniæ collocavit, deriuatâ mox in alias vrbes exempli vtilitate. Liber texendus foret accuratè dicturo Litanias Lauretanas, immaculatæ Conceptionis Officium, ieiunia sabbatina, supplicationes, peregrinationes votiuas, mancipationes, & sexcenta id genus, per quæ supra quàm dici potest amatam Belgis honoratamque Dei Matrem reddidit Societas.

Ad conciones transeo; inter munia nostra primum, & quò maxime famâ & sedibus creuimus. Hoc præcipuè ferro iugulata est hæresis, hac manu asserta Religio, conuulsa hoc ariete scelerum peruicacia, corrupti mores hac arte sanati, hoc stimulo ad sanctitatem virtus excitata. Nec templa solum nostra occupamus, quæ multis urbibus, licet amplissima spatio, tamen confluentium multitudini sunt angusta. Certè Antuerpiæ quot Dominicis festisque adeò nobilem spectare est coronam, ut, qui Christianum orbem peruagati, maximis vbique gentium concionibus interfuere, hinc demum attoniti obltupescant. Sed & aliò extendimur. Plerasque Parochiarum & multa Religiosorum Ordinum templa iam inde vsque ab exortu suo postulata Societas occupauit. Et sanè clari ab initio fuere Oratores, Nicolaus Goudanus, Ioannes Astenfis, Franciscus Costerus, Robertus Clairsonius, Godefridus Lummius, Ioannes Dauid, aliique permulti, pro quibus Episcopi, Capitula, Parochi, viro- rum feminarumque Cœnobia admirabili contentione certabant. Goudanum ciues sui quot votis absentem expetere! præsentem quâ complexi beneuolentiâ, quâ ueneratione profecuti! Ipse urbis Pastor Iodocus Bourgesius, tamquam hominem cælo lapsum omnibus colebat obsequiis, & labores eius quoquo poterat modo prouehebat. Quoties de superiore loco dicturus erat Goudanus, Bourgesij iussu cathedra panno holoferico vestiebatur, atque ad audiendum vniuersa ciuitas affluebat; plerorumque sequebantur lacrymæ, omnium applausus. Astenfis per sacras Quadragesimæ ferias in Diuæ Walburgis Antuerpiæ adeò potenti sermone impellebat animos, ut templi chorus, qui multis iam annis stabat imperfectus, incredibili auditorum liberalitate subito perduceretur ad culmen. Costeri autem tam vehemens tamque plena aucto-

*Quartus
labor,
Conciones.*

ritatis erat oratio, vt hæreticum hominem, habitu & professione Religio-
sum, virus suum magno populi concursu impune spargentem, extremâ
notaret ignominiam, deque concionandi munere deturbaret. Brugas verò
Robertus Claiffonius quantopere commouit! octogesimus hic est an-
nus ex quo dixit in Ecclesiâ Cathedrali, quam hodieque obtinet Societas
successione non interruptâ. Lummius toto penè Belgio auditus est tan-
to mortalium concursu, vt altaria, scabæ, columnæ, cum locus non
suppeteret, in templis alioquin laxissimis, conscenderentur. Præter ani-
mi feruorem & sermonis vim valebat incredibili memoriâ, vt centum
Scripturæ locos vnâ concione deponeret, quasi de libro recitasset: &
erat præter sacras paginas in sanctis quoque Patribus ita versatus, vt
quamuis ex iis auditam sententiam in suum librum & caput promptis-
simè referret. Quæ memoriæ laus etiam ad Adrianum Mangotium
pertinet: cuius aliquod vestigium in Sacris monitis ab ipso editis concio-
natores habent. Fuit enim Patrum, ac præcipuè Augustini, lectione
vsque adeo imbutus, vt de abstrusissimis consulis locis, cum per apo-
plexiam ceterarum ferè omnium rerum, adeoque & nominis sui, non
meminisset, digitum in paginam intendens, expedite legenda exhiberet.
At Ioannes Dauid apud Gandauenses in scdam sacrarum statuarum
cladem ab Iconomachis Caluinianis exercitam poterat inuectus, adeo
commouit animos, vt, frequentibus totâ vrbe basibus signorum suorum
pignore orbatis, statuæ de integro restitutæ sint, quâ publicò quâ priua-
to ære. Quid Ignatius Basseliers, quem Belgarum Chrysostomum fa-
ces fulminaque vibrantem, attonitæ stupere Brugæ, nomenque viri
Siluamducis euocati fastis publicis inscriptum, immortalitate dona-
runt? Is quamquam in hæreticos erat acer, audiebatur tamen ab ipsis
cupidissimè, plurimique Batauorum Siluamducis concurrebant, indu-
ciarum beneficio, Ignatium audituri, & stupentium similes à dicentis
ore pendebant: nec pauci, ciurato Caluino, Romanæ Ecclesiæ partes se-
quebantur. Non magnum est quod subdo, at vnde tamen concionato-
ris nostri præstantia meritò æstimeretur. Heusdanus Gubernator igno-
miniam (quod putabat) facturis Catholicis Siluaducensibus, ipsique
in primis Gubernatori Grobendonquo, Prædicantem suum destinavit
in extremum agri Batauici pagum, haud procul Siluamducis, instruxitque
pecuniâ, vt fenos asses auditorum singulis numeraret. Hac re in vulgus
sparsâ, metus erat ne confluerent innumerabiles, non hominis gratiâ, sed
argenti nullo labore promerendi. Grobendonquiuis honoris sui & Ca-
tholici nominis curâ tactus, Sacerdotem nostrum opposuit eodem tem-
pore dicturum, in extremo agri Brabantini pago Batauis contemino,
nullâ tamen auditoris mercede propositâ. Volitabat latè per Batauiam
Brabantiamque fama contentionis; iamque aderat indictus concioni
dies, vterque eadem horâ in suum quisque pagum, nullâ propè loci di-
stantiâ; illinc argento onustus, Caluinista, hinc vacuus Sacerdos noster,
ingrediuntur. Turmatim nostrum insequitur multitudo, impletur illi-
cò templum, ac mille amplius ex ipsâ Batauiâ stant auditores. Hæreti-
cum blateronem audiuerunt homines omnino sex: quibus ille numeratâ
celeriter pecuniâ, se protripuit; nec porro vsquam, licet diligentissimè sine
à Ca-

à Catholicis, siue à suis quæsitus, apparuit. Recentiores qui variis per Belgium cathedris florere, ne eorum commemoratio inuidiam conciliet, tacitus prætereo. Neque hæc ad pompam scribimus, sed ad utilitatem. Illud constat, Societatis vocem è sacris adhuc pulpitis gratissimam sonare Belgis Catholicis, hæreticis formidandam, vtrisque interim fructuosam. Dicitur in Prouinciâ ad populum à nostris, intra anni spatium, quindecies millies ducenties & sexies.

Multum concionatorij muneris Missiones habent, quintus labor. *Quintus labor, Missiones.* Non enim quibus circumseribimur mœnibus, iisdem labores terminamus. In circumiacentem agrum, pagos & oppida excurritur; in externas regiones; in alterum quoque orbem. Haud semel hinc in Indias, Sinam, Paraquariam ducta Belgarum colonia. mitto istud. sed neque hinc attingo naues, castra, pestem, Hollandiam, de quibus alterâ capitis parte singularim. Illas hinc Missiones dico, quarum in singulis Collegiis est vsus, quando ex iis nonnulli, tamquam ex arcibus milites, in Catholici Belgij loca nobis non habitata mittuntur, spiritalem populis opem quâ possunt ratione laturi. Habet enim hoc zelus, more ignis, quamdiu materia est, agit, nec nisi deficiente pabulo quiescit. Atque vt colonus nullam terræ bonæ particulam siluescere patitur, sed vsquequaque colit; ita nihil Belgij siue in vrbibus, siue in agris, vnde aliqua salutis seges sperari potest, incultum reliquit Societas. Quid illa Flandriæ Occidentalis ora? siluestris olim, at nunc Patrum nostrorum subacta laboribus, & sudoribus irrigata, quandam nobis paradisi speciem representat. In Bergensi ditione, veneficia quæ passim inualuerant, profligata. Burburgum, Furnæ, Hondiscotum, vicina oppida, adiuta. Et Hondiscoti quidem aduersus hæresim diu dimicatum; sed insigniùs numquam se suamque operam Societas probauit, quàm anno M. DC. XXXVIII. per sacrum Quadragesimæ tempus, quo Sacerdotes bini, præter quotidianas conciones & catechismos, indidere incolis novos colendæ Dominicæ passionis stimulos, dispositis variâ statione mysteriis, additâ celeberrimâ Supplicatione mysteria ipsa ad viuum exhibente. frequentantur nunc stationes illæ diu noctuque, inusitatâ & nulli senum memoratâ pietate. De Furnensi agro quid satis dicam? in eo pagus est D. Cornelio sacer, vbi vno tempore Sacerdos vnicus noster mille amplius capita expiauit, & sacro epulo refecit. In altero qui D. Vincentium colit, frequentia hominum cogente, ad tertiam vsque pomeridianam non semel fuit distribuenda communio. At Castetanus ager spem ipsam colonorum vincit vbertate suâ. quouis in pago quot mensibus communicant multi, cum nemo nec festis solennioribus soleret. In familias nobiles, quarum istic toto agro frequentia est, pius mos introductus conuocandæ ante cubitum familiæ ad Lauretanæ omniumque Sanctorum Litanias vnâ recitandas. Ager verò Belliolanus vt pratis & pascuis, ita erroribus aliquando & prauis moribus percelebris fuit. Iconoclastæ (qui deinde per totum Belgium fœdè grassati sunt) in vicino cunabula sua habuerunt. processere etiam inde plurimi noui Euangelij præcones; ex vnoque pago Belliolanæ ditioni subiecto amplius trecentos prodiisse ipsimet glorientur hæretici. In hunc campum nostra sese explicauit indu-

stria, eumque ita expurgavit, ut iam hæreticos non reperias nisi paucos, fortè in villis inter dumeta latitantes: quos tamen ipsos missionarij nostri exagitare non desinunt; constatque vno anno vno in pago, ut de aliis taceam, plures viginti hæresim eiurasse. Ipris nonnemo permotus fructu ex Missionibus reportato, florenos ducentos & quinquaginta annuos Sacerdoti ad forentes illas expeditiones alendo liberaliter addixit. Iam agri Cortraceni quanta cultura! Anno M. DC. XX. cum foris indictæ essent Indulgentiæ catechisticæ, tantus concursus fuit, ut vnum in pagum ad decem millia rusticani cum suis Curionibus crucibus labarisque confluerent. Ad vicina quoque oppida excurritur: in primis Mennas, vbi cum noster anno M. D. XCIX. concionibus ad milites repressisset inolitam potandi iurandique licentiam; vni alicui verbum blasphemum fortè prolocuto ipse Capitaneus medio in foro, reliquis omnibus circumstantibus, linguam pugione perforavit. Quid Collegium Brugense? ad varia & vicina hosti loca mittit suos, Audenburgum, Middelburgum, Dammas, Blankenbergam, Ostendam, ad præfidia propugnaculaque Slusis obiecta; in quibus omnibus annuè excolendis istorum Patrum assiduus versatur labor. Gandavi autem Iacobus Blossius Rector, cuius animos non capiebat vnus vbis, quamuis amplissimæ, ambitus, in agrum latè circumiacentem cœpit excurrere anno M. DC. III. Ad celeberrimum D. Nicolai fanum sexto ab vrbe lapide Missio instituta, ibique ad frequentissimam concionem, repetitis per diem vicibus, vtiliter dictum. Inter alia impetratum, ut festis diebus officinæ, quæ intempestiuus nundinationibus patebant, occluderentur; ut sacra Communionis frequens esset vsus; ut Sacerdos è publico aleretur, qui pueros & rudiores catechesi formaret. Sassi arce quinque leucis distat grassabatur pestis: multi quotidie mortales Sacramentis destituti extinguebantur. Vicini Pastores metu contagionis discrimini se subduxerant. Missi è nostris duo, qui, dum defauiret lues, miseris & solatio & saluti essent. Multi prope Hulstium fossores erant, qui agrum inundatum superstagnante illuione liberarent. In horum numero ter circiter mille deteriore peste hæresi laborabant; quorum multos qui missus fuerat Sacerdos noster ad veram reduxit fidem. Missiones eiusmodi deinde sapius repetitæ tanto feruore fructuque, ut eodem in loco ac die quandoque sexies pro concione dici vsus postularet. Alostana quoque ditio sanè ampla, vrbisque in primis Gerardimontium, egregiam Societatis culturam suâ fruge commendat. Campiniensem verò agrum longè vastissimum, quæque in agro sunt oppida, incredibili studio excoluit Societas, cum per inducias liceret: nunc circumurgente bello interclusus ad ea loca aditus, ut laboris nostri spatia, sic animorum lucra contraxit. Ante ipsas (quis credat?) Bredæ portas, frendente hæresi, Patrum aliquis tria simul capitum millia, eodemque tempore ipsâ in Bredâ Philippum Principem Auraicum cum coniuge vniuersaque familiâ expiatur, sacroque epulo refecit. Quin eorum virtus haud contenta Belgio, vltiorem laboris aream quærebat in Leodiensium finibus: quò admitterebantur non solum bonâ Episcopi Electoris gratiâ, sed & officiosis alliciebantur inuitamentis. Fuit cum par vnicum Sacerdotes excurcione
vnicâ

unicâ Hasleranam ditionem, locaque vicina peragrantes, quinque hominum millibus vno tempore impertiuere Sacramenta: bis mille de totâ vitâ confitentes audiuerunt: nec rarò quinis in die horis, per interualla, necessarium de rebus Fidei ad concionem frequentissimam iuxtâ & ignorantissimam habere sermonem. Mos ibi longè pessimus inoleuerat ineptæ illius confessionis, quâ generatim se peccasse fatebantur, & habere opus condonationis. Nec gregem modò, sed Pastores ipsos grauis morbus inuaserat; quorum alij venerem aliquam alebant domi, aberrabant alij à Fide, nostrisque speciatim peccata confitenda docentibus reclamabant, quasi nouarum hæresum disseminatoribus. Tot tantisque malis extirpandis magnopere infudatum; & in discessu petentibus Parochis scripto datus confitendi modus, ignoranti populo quotmensibus (ita spondebant) prælegendus. Ex Louaniensi Collegio itum subinde in Ardennatem siluam; vbi mores hominum, loci naturam imitati, culturam haud mediocrem exigebant. Excisa tamen vitia improbo labore, & sparsa Fidei sementis in magnam messem. Pauperculi Ardennates, vt grati essent, triticum, carnes, & id genus multa Patribus offerentes, effusis lacrymis immaturum abitum prosequabantur. Nec otiosa interim Ruræmunda, cultores in vicina misit oppida Masecam, Stralenam, Erclensiam, Sittardiam, Vuchtam, Hinsbergam, Weertæam. Tot simul locis adhibita cultura, quâ concionibus Quadragesimalibus, quâ catechismis, quâ priuatis congressibus; populo tam propenso, vt Weertæam nonnumquam in catechismo tria hominum millia censerentur. Nobilium multi ad veram Fidem ab hæresi reuocati, plures è plebe. Extirpatis vitiiis, insita pietas pulcherrimo germine adoleuit. Hæc in oppidis. Pagi, quos extrema pænè barbaries opprefferat, ad Christianæ vitæ normam instituti. Pastores Sacerdotesque multis locis concubinarij ad castimoniam vitæque puritatem traducti. Sed infinitus sum, si vel attingere coner quæ rure, quæ in vrbibus Societati non habitatis perficit missionariorum labor. Collegiorum omnium est, per agrum circumfusum, in vicina vndique oppida penetrare. Dunkercâ Grauelingam excurritur & Neoportum; Ipris Dixmudam; Cortraco Menenas; Alosto Gerardimontium; Antuerpiâ Hulstium; Lirâ Herentaliam; Bruxellis Viluordiam; Louanio Arschotum, Thenas, Sichimas, Diefthemium, Gemblacum, Geldoniam. Denique non oppidum est, non pagus, quò non pertingant speciosi euangelizantium pedes; quorum alibi ad hebdomadas, alibi ad menses constantia est, pro variâ excolendi soli naturâ. Arces item omnes & propugnacula fluminibus imposita, vel hostibus finitimis obiecta, quæ ferè diuinorum carent solatio; quin ipsa quæ in Antuerpiæ tutelam præfidiario instructa milite Scaldis habet nauigia (vbi maior etiam indigentia) pars laboris sunt, quem in Missionibus Societas exantlat. Anni nulla solennitas eò non aliquot Sacerdotes vocat, facem illam lustratione sacrâ expurgaturos.

Sextus labor, Sacramentorum Pœnitentiæ & Eucharistiæ ministratio. Ante Societatis aduentum rarus Belgis & ferè exosus Confessionis vsus: qui primus ad hæreses gradus fuit. Confessione, nullo magis frequenter.

no compefcitur vitæ libertas, mater omnium vitiorum. Carolum V. Cæsa-

Sextus labor, Sacramentorum ministratio.

Cæsarem rogabant Lutherani, ferret legem Confessionis: ex quo enim illa cessasset, scelera omnia irrupisse. Risit Cæsar; & erat ridenda dementia postulantium, quod sponte abiecissent. Itaque Societas à principio tota fuit in huius restitutione Sacramenti; in quo velut cardine versatur Orthodoxa Religio, & animorum salus. Conatum successus æquavit. Confitentium apud nos infinitus numerus. Antuerpiæ, vt de aliis vrbibus hinc statuas, in Professâ domo dant aures confitentibus viginti sex Sacerdotes, alijque subinde auxiliares in Collegio; neque tot tamen, si qua festi solennitas est, numero audiendorum pares. Et quamquam in nostris præcipuè templis hoc munere fungimur; tamen & Parochis, quod sæpè fit, inuitantibus operam commodamus. Amant sane multi Belgarum, nescio quo pacto, apud Societatis hominem confiteri. id iam inde à principio apparuit. Louanij Adrianum inmensa pœnitentium, siue Academicorum, siue ciuium, corona cingebat. Certari diceres pro illo Confessario; & ægroti homines, si ante mortem Adriano vti poterant, in bonâ felicitatis parte reponebant. Quid, quod auersi aliàs hostesque Societatis in hoc sint amici, nostrâque operâ vtantur? Magnos quoque viros scimus, postquam à nobis alieni semper vixerant, mori noluisse, nisi apud Sacerdotem nostrum totius vitæ noxas deposuissent, tunc scilicet securè morituri.

Stabilitâ huius Sacramenti frequentatione, salutarem quoque generaliter de totâ vitâ aut eius parte confitendi morem Societas induxit, non sine aduersario & pugnâ. Potens Antuerpiæ concionator acerrimè in nos inæctus, non nisi imperato ab Antifite silentio, vsum illum adeo rationi consentaneum damnare cessauit. Porro Deus placere nostram sibi operam in huius Sacramenti ministratone, cum sæpè aliàs, tum perspicuè ostendit anno præteriti sæculi xciiv. Menenis, quod oppidum est haud procul Cortraco, milites duo cum morte luctantes vbi à nostro Sacerdote auditi sunt, alter integram corporis sanitatem eâdem horâ mirabiliter consecutus est, alter sequenti luce è lecto surrexit incolumis. Præter scelerum expiationem formandis quoque ad perfectam virtutem animis insudat Confessariorum labor. Neque solas hîc Sanctimoniales aut deuotas Deo virgines viduasque intelligo, sed præstantes primique ordinis in Republicâ viros.

Quid de sanctissimâ Communione dicam? obscurumne est, languentem toto Belgio ac propè emortuum illius vsum, statim vt pedem aliquò inferebat Societas, resoruisse? exemplisne igitur opus in re clarâ & recenti? Winocibergis, quod vniuersa memorat ciuitas, duæ trêsvic mulierculæ festis etiam præcipuis, si Pascha excipias, sacro epulo reficiebantur: paucis ab aduentu nostro annis censa sunt ciuium millia: Casleti certo nobilium virorum testimonio constat senos homines solere aut octonos; nunc pars oppidi potissima frequentat: Bellioli plures iam vno aliquo feriato, quam antea ipso CHRISTI natali, aut festo Pentecostes die: Ruræmundæ vix antea quinque & viginti totâ vrbe; mox in solâ æde nostrâ septingenti. Annua deinde Communio in mensuram plerisque conuersa est. Octodecim millia templum nostrum quotannis numerat in eâ ciuitate, quæ vix quadringentos tractandis ar-

mis idoneos ciues habet. Pedem Hallis posuit Societas pridie Virginis purificatæ, anno sæculi vicesimo primo: postridie tam solenni festo, & tali a de tot Marianis prodigijs illustri, communicantes omnino vdecim, non plures fuere; & horum septem ex suburbanâ nobilis viri familiâ, quatuor reliqui erant ciues: nunc millia spectantur. Quid peregrini? ex centenis vix ac ne vix vnicus factam adibat mensam; iam nec vnicus non adit. Stupuit Louanium die vno bis mille homines, auctore Adriano nostro, ad Synaxim accedere, cum antea paucissimi solerent. Antuerpiæ Professa Domus intra anni spatium supra ducenta & quadraginta communicantium millia numerauit. in vniuersâ verò Prouinciæ domicilijs amplius duodecies centena & triginta quinque non semel fuere recensita. Et adhuc cuiquam paruam operæ pretium fecisse videbitur Societas, posteaquam ad caeleste conuiuium, ad vitæ fontem, ad pignus æternæ gloriæ tot adduxit mortales? Neque cessamus interim nouis stimulis hanc vrgere pietatem, ne temporum lapsu (quod in humanis frequens) aliquando languescat. Ea causa est cur Communionem Generalem dudum vsitatam alibi, optimo consilio in Belgium nuper inuexerimus. Non enim, vt quidam sinistrè interpretantur, abducendis aliunde in nostra templa ciuibus instituta est, sed iacenti multorum pietati excitandæ. quem finem sanè consecuti sumus. Constat non paucos hoc inuitamento allecctos frequentare Communionem, aliàs indubiè neglecturos. & porro frequentarent plures, si non eos intempestiua quorundam abstraheret æmulatio. Ruræmundensis Senatus rem insigniter promouet, dum eius nomine & inscriptione ante aram mediam candidus eo die cereus multarum librarum lucet; vtinam & praluceat exemplo! talium enim honestissima est imitatio.

Nunc ad perpetuam noui laboris materiam cateceres & nosocomia transeamus; quò ferè nulla virtutem inuidia comitatur. Habet vnumquodque Collegium designatos Patres, quibus demandata cura est publicas vrbiũ custodias frequentare, iuuandis captiuorum animis corporibusque; nisi quòd communem omnium operam numerus aliquando postuler, quemadmodum non ita pridem factò opus fuit, cum Brabantia Flandriæque carceres, captis ad Caloam Barauis, ad Audomarum & Theonis villam Gallis, angusti essent. Societas tunc potissimum solatio miseris & auxilio fuit: non sine laboris præmio contagione, quæ nostrorum multos in vitæ discrimen adduxit, quosdam etiam exstinxit. Tanti erat prodesse vel hostibus ad salutem, si tamen hostes vllos habet charitas Christiana. Gandavi certè quotquot captiuorum moriebantur, omnes expiati sunt à nostris, & extremorum Sacramentorum muniti præfidijs amplius ducenti. nihilo alibi pauciores. Inusitata quidem ea tum messis fuit; nihilo minùs tamen magnam satis sibi propositam habet quotidianus labor, Winocibergis præsertim ac Dunkeræ, vbi ducentos plerumque seruat carcer, ac ferè hæreticos, ex hostibus mari captis: quorum multis ad sanam fidem per nos adductis felix captiuitas reputanda. Annus nullus est, quin viginti eoque plures respiciant. Subinde & Turcæ aliquot ab impiâ Mahumetis superstitione

Septimus labor, carceres & nosocomia.

G g g g g

stitione

stitutione ad CHRISTVM traducti. Ceterum animis captiuorum hæc passim obsequia impendimus, catechesin, exhortationes pias, Sacramentorum administrationem. nec paucis locis curatum, vt Missæ sacrificium peragatur. Post animos ad corpora curanda conuertimur, conquisitis in vestimenta, in cibos, in pharmaca eleemosynis; non raro etiam in lytrum, quando non de crimine sed pecuniâ postulantur. Certè anno M. DC. XXIV. Winocibergis nostrorum patrocínio è ducentis captiuis supra centum libertate donati sunt. Materiam laboris vel maximè augment morbi ex inediâ & squallore frequentes. Carcer vnicus quandoque centum conclusit ægrotos: quibus omnibus impensæ operæ merces fuit contractus ex pædore & sordibus morbus, & morbum secuta mors: in lucro scilicet reponenda, quando in tali causâ qui perdit animam suam, in vitam æternam custodit eam.

Ad carceres & illa spectat opera quam morte damnatis impendimus. Quo in genere illud memoriâ dignum: Anno sæculi primo ac vigesimo Dunkercanos viginti duos vitam in nauali prælio stipulatos infami ligno suspendit Batauus. quam seueritatem lege talionis vltura Archidux Isabella, mandat totidem Hollandos Dunkercæ captiuos sine cunctatione suspendi. Ex magno numero seligendorum capitum iudicium sorti permillum: erepti tamen Catholici, extraque aleam positi sunt ope nostrâ. damnatos omnes ad Fidem traduximus ab hæresi, præter Mennonis vnum, duos Caluini pertinaces assecclas, & ad extremum spiritum animauimus; impetratâ quoque sepulcri gratiâ, & funere in Catholicum morem ritè procurato. Illud quoque singularem diuinæ prouidentię obseruationem habet, quod ipsis Cortraceni Collegij initiis factum accepimus. Sacerdos noster necessarium iter agens, in latronum hæreticorum, quibus infestæ erant viæ, manus incidit: sed, Deo benè disponente, ductorem infaustæ turmæ inuisitata quædam subiit humanitas, vt neque ipse vel verbo læderet Patrem, neque à suis lædi permetteret. In custodiâ retinebat tantum, perque siluas & auia circumducebat. Quin de salutis curâ monentem libenter reuerenterque audiebat. ita dies aliquot acti, donec Canonicis fortè precibus intentum confidenter interpellans, Haud diurnam, inquit, fore nobis hanc grassandi licentiam præsentit animus; eaque causâ scito te benignè habitum à me, vt mihi pœnas breuî, quod ominor, daturo memor beneficij vicem referas, atque in extremo supplicio opitulere: id iam spondere te volo. Mirabatur hominis orationem noster; spondet tamen. Post paucos menses publico Magistratum satellitio purgatæ viæ, latrones capri fugatique. Ductor ille Cortracum perductus, statim inquit de Patre, fit supplex venienti, fidem obnoxiam exigit, hæresim eiurat, peccata dolenter agnoscit. Intereâ capitalis sententia ferebatur, & ad supplicium ituro accedebat comes alterius Ordinis, ex loci consuetudine, Sacerdos. Hic tum ille Senatam docere incipit, quâ sponsione obligatum sibi habeat Patrem nostrum, cui nuper in siluis capto non modo non eripuerit vitam, sed omnem exhibuerit cum honore humanitatem: proinde orat eum sibi morituro adiutorem dari. Annuit, vt par erat, Senatus. Illicò aduocatus noster adest; quo comitante, lætus ad

ad supplicium latro perrexit, mortemque insigni constantiâ & pietate sustinuit. Deum crederes publico testimonio vilem hac in re Societatis operam commendare voluisse. Viuit Bruxellis Sacerdos, qui, trecentis & quadraginta quatuor mortalibus ad necem iudicio damnatis, ipse vnus vix quindecim annorum spatio opitulatus est. ab vno disce omnes.

Iam in nosocomijs quantus labor, & par labori à contagione periculum? ac præter nosocomia, ad quasuis priuatorum ædes, vbi morbi sunt mortisque discrimina, continuò vocamur: neque negatur opera siue interdiu, siue noctu, quamdiu qui mittantur, suppetunt: cuius rei testes habemus vrbes omnes, ac præcipuè Antuerpiam, vbi decem sæpè ac plura Sociorum paria in hoc obsequio foris pernoctant. Noti vocent ignotivè, hostes aut amici, nihil sanè distinguimus: Tros Tyriusve fuit, nihil interest veræ Christianæque charitatis, non quibus sese impendat, sed cuius gratiâ, considerantis. Itaque paratas omnibus vigiliis nostras habemus, nisi quòd pauperibus paratiores, quorum non animis modò, sed & corporibus necessaria auxilia ferre pietas maior impellit. Et quamquam hic labor præcipuè defudat ciui; quandoque tamen, cum fert occasio, complectitur militem, qui & ipse pars est Reipublicæ, & ciuium saluti ac commodis seruit. Duodeuigesimus est annus, ex quo noui præsidarij Dunkercam introducti miserè sternebantur morbis ex egestate natis, & acerbissimo gelu, quo mare ipsum aliquot leucis concretum stetit, immemorabili exemplo. Hic tum Patres vrbe totâ corrogare stipem, curare ligna, culcitrâs, cibos, pharmaca; famulari miseris eo affectu, quem postea miles deprædicare non cessauit, nullo alio deinceps nomine compellans nostros, quàm Patres suos, quibus scilicet seruata vitam sine dubitatione deberet. Neque tum noua eo in genere Patrum charitas fuit. Spectauerat Dunkerca etiam præstantius anni superioris exemplum, quando sex onerariæ in portum inuehebantur, in iisque milites Lusitani mille septingenti. ea classis quoniam opinione citius appulsa erat, haud permissus miles exscendere, donec de eo statueret Princeps: atque interim morbi grassabantur in confertâ mortalium turbâ, ægris sanisque tristissimâ societate permixtis. Ex Sacellanis tribus classem comitatis valentior vnus curabat pauculos honestiores, quibus singulari gratiâ concessum erat vrbis nosocomium; alij duo in militari colluue animam & ipsi agebant. Vbi ea calamitas ad Patrum peruenit aures, impigre ad naues conuolant, ac miserabili spectaculo ægros amplius septingentos, nihil mortuis distantes, omni medico ac Sacerdote, quos periculi arcebat timor, destitutos reperiunt. ipsi tot iuuandis impares, annuunt Winocibergen-sibus Sociis, & communi operâ in rem incumbunt, dant aures confitentibus, extrema conferunt Sacramenta, primarias vrbes feminas ad paranda obsonia & pharmaca hortantur, parata ipsi in naues inferunt, suis manibus indigentissimo cuique ministrant: denique infimis apud Regios Præfectos precibus agunt, impetrantque exscensionem multorum; quæ nisi fieret, iam ingrauescens in horas malum absumeret vniuersos. Nec obscuro sanè testimonio tam illustrem Patrum charita-

tem Deus approbasse censendus est, quando in presenti adeo vitæ discrimine constitit omnibus valetudo; & tamen ciuium multis, vel solo morbidorum militum afflatu, vel vestium contactu adhærescebat lues. Hibernabat Gandau Neapolitanus tiro, morbisque & inopiâ confumebatur anno M. DC. V. plurimi passim per plateas ab omnibus deferti interibant. Impetrauit Societas apud Senatum, vt eorum quadringenti ægri publico nosocomio exciperentur: quos nostri visebant, solabantur, iuuabant, eo fructu, nemo ex omnibus vt fuerit qui non saluari Pœnitentiæ Sacramento præteritæ vitæ labes expiaret. At si vniquam siue ciui, siue militi, suam hac in parte probauit operam Societas, tum profectò potissimum, quando multorum mensium dirissima oppugnatio tolerata fuit Siluæducis, Traiecti, Bredæ. Perpetua morbidorum vulneratorumque calamitas diurno nocturnoque opus habuit auxilio; quod nihilo quàm rogabantur segniùs præstabant Patres. Quo in opere charitatis duos amissimus Bredæ, quos ad moriturum aliquem properantes, hostilis globus ex improviso allapsus fœdè laniauit. Eximia quoque Patrum pietas in egenos eluxit superioris sæculi anno septimo & octogesimo, in tantâ annonæ scæuitiâ, quantam nulli Belgarum annales prodidère. omnium labor erat emendicare frumentum ab opulentioribus: quo copiosè collecto distributoque, sustentata est pauperum vita, paucos vt fames absumpserit, quæ multis aliàs millibus minabatur. Sed singularium sit infinita narratio. vt enim infirmorum hominum ac egenorum, neque defuit vniquam, nec porro defutura est copia, ita nec nobis illorum auxilia profitentibus materia perpetui laboris.

*Oratum
labor, Pa-
cificatio-
nes.*

Est & in pace inter dissidentes conciliandâ benè collocatus labor, & exemplorum plenissimos habemus Annales. Innumeras lites mercatorum Antuerpiæ, innumeras virorum Principum Bruxellis, suo composuit arbitrio P. Carolus Scribanus. Liræ, oppido Brabantæ, plebs in Magistratus suos aliquando iuit armata; præcesserant famosi libelli, conuitia, minæ, & ad vim extrema spectabat audacia. frustra loci Gubernator, frustra Clerus sacrique Ordines flammam sedare conati. Desperatam concordiam nostri conciliare aggrediuntur, tantâ industriâ constantiâque, vt partium consensu commissam sibi causam cognouerint, ex æquo bono statuerint, pacemque vrbi optatissimam reddiderint; cui firmiùs fanciendæ Sacrum eucharisticum in sacello nostro solenniter decantatum. Et Senatui quidem tantoperè Societatis in arbitrando æquitas & prudentia probata, vt plures exinde summi momenti controuersias è foro ad Collegium transtulerint, nostrâ sententiâ definiendas. Hallis, oppido Hannoniæ, primarias familias duas grauissimo odio pugnantes, & cum his urbem totam in partes distractam, toto iam septennio frustra componere laborabant Magistratus facer ac ciuilis. Robertus Malcotius Collegij Rector ita tractauit dissidentium animos, vt communi vtriusque suffragio lectus sit arbiter. Solus cognouit causam, solus diremit arbitrato suo, pacemque reuocauit tantâ populi gratulatione plausuque, vt prodeunti in publicum Malcotio faustis vocibus vniuersa ciuitas acclamaret. Contraci modica scintilla
litis

litis magnum inimicitiarum excitarat incendium inter duo Capitula: cui exstinguendo bonorum omnium insudarat industria irrita conatu. fecit Deus, vt Patres nostros admitterent arbitros. Itaque Gandauo Consiliarium cum vtriusque partis actoribus accersunt, qui coram nostris controuersiam disceptent. Cœtus triduum ad ædes nostras cogitur. expenduntur momenta rationum, denique Patrum arbitrato ponuntur odia, paxque constituitur, incredibili ciuitatis gratulatione. Quid nunc dicam graues & totis vrbibus periculosas seditiones, ciuem inter ac militem vtrimque ad arma conuolantes, nostrâ potissimum operâ restinctas? Annus propè quinquagesimus est, ex quo seditiosus miles incautis ciuibus Cortracum ingressus, dilatorum stipendiorum damna communi vrbis expilatione reparaturus, medio foro explicabat aciem, prædamque designabat, haud impunè profectò passuris dominis sua tecta spoliari. Cruenta enimuero minabatur tempestas, quam depulsurus Sociorum labor frustra sudabat apud frementem militem, neque precibus neque rationibus attentum. Ergo vbi verbis nihil profici vident, ex æde proximâ sacram deferri curant Hostiam, & medio locari foro. Tum inermes ipsi inter armatos discursant, perque præsentem Deum obtestantur, ne crudelitatem hostibus debitam in Catholicos ciues furor armatus effundat. Orationis vehementia repressit indignabundam rabiem, ipsaque in primis reuerentia Numinis: magno cum fremitu illis in terram armis, in genua omnes prouoluuntur, Deumque venerati, dant ciuibus dexteras, pacemque pollicentur. Ita strictos mucrones, & parata ciuitati vulnera, suis propè vulneribus, certè vulnerum mortisque præsentis periculo, Societas auertit.

Nonus labor in excolendis piâ commentatione humanis animis versatur: quæ res Societatem in ipso exortu, Louanij in primis, reddidit commendabilem. Nam & Ruardus Tapperus Academiae Cancellarius, & Theodoricus Hefius Leodiensis Prodecanus, & Ludouicus Blofius Abbas Lætiensis, in hanc ingressi palæstram, exercendos sese nobis tradidere, eo fructu quem ipsi quamplurimis oprabant esse communem. Itaque Blofius Cœnobitas omnes suos eisdem spiritualibus exercitamentis instrui voluit; exstatque Religiosissimi viri epistola ad Adrianum Louaniensis Collegij moderatorem Lætiis data, quâ primùm grates agit quòd Ignatij precibus per eum esset commendatus, deinde sibi de suorum institutione per Vsmarum Goiffinum Sacerdotem nostrum gratulatur, ac denique exclamat: *Vtinam hoc factum fuisset ante annos viginti! ita enim cum senioribus multò melius fortè ageretur. Laudamus benignissimum Deum, qui per vos istam rationem nos docuit: ex eâ & ipsius Dei honor & salus animarum, vti confido, consequetur.* Anno M. D. LXIV. Dublinensis Præsul, vir domi suæ nobilis ac prudens, postquam Louanij apud nos pia hæc obuiisset Exercitia, omni studio & contentione persuasit Stephano, Mariæ Stuartæ Scotorum Regine ad Summum Pontificem Legato, ex primâ nobilitate, sed nescio quâ causâ à nostrorum consuetudine prorsus abhorrenti, vt & ipse commentationibus illis aliquantisper vacaret. Vix gustarat Stephanus, cum cœpit tanto animi affectu Societatem prosequi, vt ex eâ nonnullos ardentissimè peteret se-

Nonus labor, vsus spiritualium Exercitiorum.

cum deinde in Scotiam profecturos. Haud diu post, quasi nexu quodam constricta teneretur transmarinorum Præfulum pietas, Richardus Archiepiscopus Armacanus ex eisdem domi nostræ obitus Exercitiis vires vigoremque hausit, tanto muneri dignè fructuoseque sustinendo pares.

Sed hi exteri fuere. At è Belgis magna Nobilitas excolebatur, & præcipui Academiæ Doctores; tum ferè quotquot Sacerdotio inaugurandi. Vix dies erat, quin præstantes viri, & eximiæ spei iuuenes domestica sex & plura occuparent cubicula magno suo bono, & variarum Religionum incremento. Centena aliquot capita non multis annis domi nostræ dum exercentur, afflante cælesti Spiritu, in sacras Deo Familias adscripta possem producere nominatim; & in hoc numero germanos fratres duos, honesto loco natos, quorum memoranda vocatio. Vacabant tum fortè Exercitiis, cum Patres Capuccini recentes ex Italiâ hospites in Collegium nostrum recepti vnà nobiscum viuebant. & placebat adolescentibus ea charitas, quâ diuersi Instituti Religiosos viros inuicem profequi obseruabant. Concipiunt & ipsi talis vitæ desiderium, seque ita partiuntur, vt alter se nobis, alter Capuccinis daret; sub eodem tum quidem tecto, mox domiciliis non charitate separandi. Scimus Franciscani Ordinis Moderatorem Louanij, eximiâ pietate prudentiâque virum, negasse in suorum numerum admittere, nisi Asceticis Ignatianis antea exultos; quod multo iam vsu sibi compertum diceret, hos in omnem virtutem & proniores & constantiores exsistere. Alterius eximij Cœnobiarchæ, postquam à nobis exercitatos aliquot è suis longè meliores, quàm miserat, recepisset, ad Collegij Rectorem exstat epistola, quæ inter alia sic habet: *Omnes Religiosi iam inde ab Exercitiis spiritualibus reuertentes, adeò confratres suos humilitate, obedientiâ, aliisque virtutibus edificarunt, vt omnes alij nihil charius habere videantur, quàm vestra sanctæ Societati decem aut duodecim diebus adesse. Impleri apud vos videmus illud Canticorum I. Trabe me: post te curremus in odorem vnguentorum tuorum.* Anno M. D. LXVII. Sacerdos noster Louanio Huum euocatus, Crucigeros Cœnobitas, ipsumque Ordinis Præfectum Generalem, hisce commentationibus exercuit, magno omnium gaudio, vtilitate maiori: quippe quam in multos consequentes annos accepimus fuisse diffusam.

Atque vt semel dicam, ex quo Louanij viuere cœpimus, in hodiernum diem, hoc est sæculo toto, si biennium demas, multorum millium spiritualibus armis nostro ductu exercitatorum domus nostra gymnasium fuit: planè vt Societas istic operæ pretium fecisse videri possit, si vel hoc vno fructu labores terminaret suos. At hæc non vnus Louanienis Collegij laus putanda, etsi fortè sit præcipuè illius; frequens & in aliis vrbibus meditationum vsurpatio est. Alibi Consulares ac Senatorij viri quotannis, indito sibi tantisper iustitio, dies aliquot in secessu apud nos ponunt more nostro; alibi Pastores Canonicique; integra alibi Cœnobia. inter quæ olim excelluit Dunense, ad exemplum Abbatis sui Adriani Cancellier: qui vir stato tempore intra Bergenensis Collegij septa modestè abditus, tanto in has, vt vocabat, ferias appetitu ferebatur, vt pedem in domus limine defigens Paradisum sese ingredi diceret, testareturque nullos in anno dies sibi fluere suauiores. Inter exercendum,

præ

præ animi demissione, quam ipsa personæ dignitas ornabat, ita ex nutu pendeat directoris, ut inconsulto illo neque daret litteras, neque acceptas resignaret, sanctè veritus, ne, admissis sine facultate curis rerum humanarum, obstrueret diuino soli ac fonti, quo minùs radij æternæ claritatis, ac sinceræ dulcedinis riuus in suum animum promanarent. Taceo primarum vibium Episcopos, etiam Metropolitans, qui sacris Infulis caput supponere reformidarunt, nisi antè in hanc palæstram ingressi lacertos suos diuini Spiritus vinctione solidassent. Eorum multam iam solenne habent, Sacerdotio inaugurare neminem non istis commentationibus exercitatum. Quid, quòd & ipsis subinde hæreticis hæc via ad salutem fuit? quo tempore Dordracenam Synodum, ut vocant, hoc est satanæ conciliabulum, hæresis celebrabat, egregius aliquis verbi Minister eò aduocatus è Scotiâ, cum durissima illa Gommaristica Prædestinationis decreta non ferret, Antuerpiam se contulit, inde Liram, vbi per hæc ipsa mentis exercitamenta accepit lucem, eiuratoque Caluino publicam edidit Romanæ Fidei professionem.

At quamquam hæc priuata meditando ratio copiosam habet vtilitatem, tamen, ut quoquo modo in commune prodesset multitudini, quod vsque eò proderat singulis; excogitauit demum Iacobi Stratij ingeniosa pietas saluberrimum morem illum per sacras magni ieiunij ferias, conuocato in templum populo, proponendæ ad meditando Dominicæ passionis. Inter Sodales quidem Marianos iam dudum pluribus locis ea res vigeat; sed in publicum populi vsum primi extendimus Belgæ, tanto successu, quantum nunc vbiuis cum iucunditate miramur. Non potuit quidquam magis ad communem gustum imis ac summis dari, adeò nemo est vel ex illo superciliosorum hominum genere, noua omnia fastidientium, quin hoc vehementer ab ipso probarit principio, diuinumque factus sit institutum. Præter sermonem Belgicum, etiam Gallico & Hispanico, ut fert vsus, meditando proponimus pro nationum varietate, quò latius propageretur vtilitas. Incredibilis concurrentium mortalium vis templa iam fecit angusta. Sed nusquam qualis Antuerpiæ multitudo: quæ idcirco admirabilior, quòd Sodales, quorum maxima copia, nihilominus pristinam suo in Oratorio meditando consuetudinem retinent in singulos dies.

Ingens quoque virtutis pondus Preces Antecinerales habent, quibus fortunatum Belgio, ipsique adeò orbi Christiano, dedit auspiciam annus M.D.XCIX. Tametsi enim haud semel alibi tentatum quid legimus per eos dies, vel auertendis ab impuritate mimicâ populis, vel frenandæ bacchantium gulæ; tamen constans nihil fuit neque solenne, donec quem paullo antè nominavi Stratius, Collegij tum Louaniensis Rector, nullo inductus exemplo, nullâ impulsus auctoritate, sed ut ipse, homo aliàs modestissimus, fateri solebat, interiore quodam animi instinctu, inueteratam illam Bacchanaliorum licentiam sublaturus, si possêt, suoque in regno satanam triumphaturus, maximis animis & in omnem casum paratis, non dubitauit aggredi nouum opus. quòd, contra multorum qui sapere videbantur opinionem, Deus benè fortunauit. Non enim deerant granes viri, ut est omnis nouitas dissidentium iudiciis obnoxia,

*Meditationes
Quadragesimales.*

Decimus labor, varia pia instituta.

Preces Antecinerales Louani primam instituta.

noxia, rem tanti moliminis, dubij successus, sine exemplo, sine auctoritate susceptam improbant. Sed Rectoris vicie constantia, eam sibi mentem diuinitus datam haud dubie interpretantis. Ergo impetratis à Mechliniensi Archiepiscopo quadràginta dierum Indulgentiis, quas obtinerent, quotquot illo triduo horam totam ad populi scelera committenda, in templo nostro precibus impenderent, publicari iubet futuram solennitatem. Simul primarios vr̄bis & Academiæ viros ad facerem Exomologesim & Synaxim inuitat, populo scilicet in magnorum exempla intento præituros. Salubre inuentum confirmauit euentus, & Deum probauit auctorem. Res scripto famâque per vicina Collegia, inde per circumiectas diffusa Prouincias, imitationem accepit, donec morem complexa est vniuersa Societas, in venturas ætates, quamdiu stabit ipsa, propagandum. In nostro certè Belgio hac vnâ machinâ non mediocriter labefactatum est fatanæ, per eos maxime dies dominantis, imperium. Credas non Bacchanalia, sed Paschalia celebrari: tantus templa & Sacramenta frequentantium numerus. Vno tempore supra 49400. intra Prouinciæ nostræ fines sacro epulo refecti. Præter oppidanos etiam rusticani vndique concurrunt, tantò pietatis ardore, vt non distantia molestiaque viarum, in quas nox tota multis impenditur, non asperitas hiemis quemquam deterreat. In vnâ sæpè vr̄bem ad quinque rusticanorum millia contracta sunt: quibus tot expiandis cum longè impares essemus, annuendum fuit sociis, aliiq̄e Ordines Religiosi in auxilium vocandi, ad quorum templa turmatim magnos pœnitentium greges deducere solemus. Ne sic quidem satis multitudini semper factum. Dimidiato iam die restabant audiendi multi, quamuis per ipsas octo horas tentassent aditum ad Sacerdotem, prementis turbæ vi semper exclusi. Lepidum quod Alosti contigit, vr̄be non magnâ, quo primùm anno institutæ preces. Cauponum vnus aliquis de graui damno aduersus nos questus est, nullo per eos dies à compotoribus exhausto vase, cum viginti quatuor effluere consuessent.

*Stationes
Passionis
CHRISTI.*

Sunt & alia instituta pia, in quibus non segniter desudauit Societatis labor: quo ex genere sunt Stationes quas vocant CHRISTI patientis: nam de mœstæ Virginis iam suprâ memoratum est. Illas Gandauī Sacerdos noster instituit totâ Flandriâ primas. Exemplum imitatæ sunt Insulæ, Valencenæ, Atrebatum, Bethunæ, Tornacum: variis præterea locis ereximus, Olsenæ, Exaerdæ, Alosti, Hondiscoti, Bruxellis in Sabulone. Vbique fructus pietatis ingens, qualem nulla senum ætas potest meminisse. Quid Sanctorum dicam cultum, hæreticis capitaliter exosum, nostrâ in primis operâ toto Belgio refluuisse? De Virgine Deiparente iam antè insinuatum est. Sed sponso Virginis Iosepho, præter varia Sodalitia, etiam aras & templa posuimus; diemq̄e ipsum non vnâ in vr̄be populi pietas festiuitate donauit. Tutelarem Angelum solenniter apud nos colunt Cortraceni: Gandauī Rosâ, Gulielmus Antuerpiæ, Winocibergis Geruntia, Sanctorum alij aliis locis, per nos suum accipere cultum. In primis verò sacris Diuorum Lipsanis conciliata est veneratio, itemq̄e agnis cereis Romani Pontificis benedictio-

ne

*Sanctorum
cultus ex-
stitit.*

ne sacratis. Imagines quoque, vel Fidei nostræ mysteria, vel Sanctorum ^{Pia im-}
vultus aut gesta representantes, nostrâ curâ plurimæ in æs incisæ, nec ^{gines.}
solo Belgio, sed orbe toto sparsæ, fructum vberem retulere. Quid nu-
mismata pia, cruces, rosaria, & id genus sexcenta Christianæ pietatis
excitamenta commemorem? quid Indulgentias in pretio & vñ apud
rudem populum collocatas? quid excogitata præsidia iuuandis anima-
bus quæ purganti igne cruciantur, atque in hoc potissimum institutam
Communione mensuram Generalem? Ridebit hîc censôr aliquis
nostrum in tenui laborem. At sapiens Christianus nihil tenue paruum-
que ducit, quo Dei gloria promouetur, & animorum salus.

Iam publica patriæ, publica vrbium vitia quoties per nos repressa, ^{Multiplex}
correcta, sublata? Montes pietatis aduersus impium fœnus scriptis ^{morum re-}
rationibus stabiliri à Societate Albertus Princeps voluit: Leonardus Les- ^{formatio.}
sius stabilivit. Antuerpiæ lupanaria passim sparsa ciuitatem totam oc-
cupabant, ingens animorum, ingens corporum corruptela. Non quie-
uit Societas, donec Senatus cum Episcopo Læuino Törrentio in certum
vrbis angulum pestem illam retrusit, quò multi iam ire publicâ deter-
rentur infamiâ. Nonnulla Flandriæ oppida comœdias quotannis dare
morem habent. in iis multa peccabantur. magna sæpè verborum &
ipsius actionis obscenitas, sacrorum rituum profanatio, Ecclesiastico-
rum Politicorumque Magistratum fugillatio. Ea vitia extirpare labo-
ris nostri fuit. ac deinceps curatum, vt quæ in scenam danda, ad censu-
ram antè reuocentur. Multos quoque cœtus à bonis ortos principis,
(Confraternitates vocant) in pessimam potandi peccandique licentiam
prolapsos, radicitus sustulit Societas. infinitas item cuiusuis generis
superstitiones. Aliam quoque Societatis industriam Antuerpia olim
spectauit & stupuit. Lusitanæ gentis res moresque vitio temporum
magnopere perturbatos componere aggressus erat P. à Costa, quem
nostris tum istic præfecerat Franciscus Costerus Prouincialis. Sed illo
celeriter in Hispaniam profecto, benè cœpta promouit P. Robertus
Claiffonius; ac denique P. Petrus Trigofus Hispanus negotium iam
affectum tantâ dexteritate gentisque approbatione confecit, vt gratitu-
dinis ergò statam domui nostræ eleemosynam assignarint, communi-
que consilio decreuerint deinceps ad Consules suæ gentis creandos Pa-
trum nostrorum præsentiam quotannis flagitare.

Hîc iam sese nouus aperit & amplissimus laboris campus, actio pri- ^{Vndecimus}
uata cum proximis siue conuersatio: cuius actionis vñ perquam fa- ^{labor, actio}
miliarem habemus in Belgio præ multis nostræ Societatis Prouinciis, ^{privata}
ita loci genio postulante. Quod ne otiosè ac fallendi temporis causâ ^{cum pro-}
fieri existimes, fructum inspicere, ex eoque statue de labore. Quot hete- ^{ximis.}
rodoxi ad veritatem, quot ad frugem peccatores, quot probi homines ad
virtutis perfectionem hac ratione traducti! Anno M. DC. XXIII. vnus
Sacerdotis in agendo dexteritas duos ac quinquaginta ex præfidiariis An-
glis adiunxit Ecclesiæ, in quibus tres erant diuersarum cohortium Du-
ces. Maior etiam anno insequenti fuit messis. Abducti enim ab hæresi
omnino centum ac triginta: inter quos vir apprimè nobilis, & egregiis
planè dotibus præditus; qui quantò difficilior extiterat, tantò pertina-

H h h h h ciam

ciam maiori virtute correxit: non modò enim in Ecclesiæ gremium, sed in Carthusianorum sanctissimum Ordinem se dedit, soli in posterum Deo victurus ac sibi. Liram venerat octogenarius senex, qui omnes Angliæ, Daniæ, Hollandiæ peragratus Academiis, omnem hauserat sentinam hæreticæ prauitatis; Iudæorum quoque in synagogis non infrequens assessor; sacra Biblia vsque eò imbiberat, nullam vt ex iis sententiam vel abstrusissimam adduceres, quam non ille longissimo contextu quasi lectitans prosequeretur. Cum hoc homine erroribus æquè vt annis inueterato commissus Sacerdos noster in agendo gratosus, tertio congressu retulit victoriam, & magnâ voluntate dantem manus ad Catholicorum castra traduxit.

Trigesimus hic est annus, ex quo in Belgium pseudoapostolos duodecim miserat ex Moraviâ Ioannes Nicolai princeps Mennoniticæ factionis. Propè aberant à portu Dunkercano, cum fecere naufragium, nonnullos tabula seruauit. Omnium primarius, qui decem ipsos annos in Europâ, Asiâ Africâque prauum sparserat semen, biduo fluctibus iactatus, tandem & ipse tenuit litus, & ad sociorum reliquias adiunctus est Dunkercæ. Inde in Hollandiam, impleturi ad quod mittebantur ministerium, iter habere. Ac subinde primarium illum subiit cogitatio, diuinitus vtique iniecta, Deum forsitan eo naufragio ingrati inuisamque sibi profectionem istam damnare voluisse. Hæc cogitanti repente vir adstat candido habitu monastico: Et quod tu, inquit, amice animo versas, id verum puta. ingrati hoc iter Deo est. Ille obstupuit, scilicet, vndenam animi sui sensa paterent homini ignoto, neque antea vsquam viso. Atqui, subiicit alter, hæc tibi indicasse sit satis. Perge porrò Antuerpiam ad Societatis IESV Patres, illos interroga, & sequere: ad veram enim te ducent Fidem. Hòc dicto animum leuari sensit, & dextram monitori tam apposito gratus offerebat, quàm alter reuens abcessit. Confestim gaudio perfusus, socios paululum antegressos inelamat, & Heus, inquit, illumne qui mea mihi detexit cogitata, vidistis? retroque conuersus, En vobis hominem. existimabat necdum ex oculis abiisse. At nullus in planissimo litore, quod Dunkercâ Neoportum ducit, apparuit. Ergo Antuerpiam delatus, nihil quidquam prius habuit quàm diuertere ad Societatis domum. Datus homini Sacerdos præcipuè dexter in tractandis animis: quem vt audiuit de orthodoxâ differentem Fide, stupens ac tremens concidit, & horas aliquot humi iacuit prostratus. Succedente mox graui morbo ad extrema perductus, baptismum precibus omnibus flagitabat, simul fletu perpetuo madens, tot à se mortales seductos sine fine plorabat. Ergo abluitur sacro fonte, & quasi iam vitâ dignus conualescit. Mox, ad exemplum Pauli, socios illos suos, aliosque eiusdem sectæ asseclas, oppugnare aggressus, & Fidem prædicare Romanam, præterita animorum damna lucro maiore pensauit. Vnus hic specimen multorum sit: nam talium copiam habemus, quam non facillè cuiusquam calamus exhauriat. Valuit in primis hac cum hæreticis agendi gratiâ Gulielmus de Pretere, à quo innumera-biles ad Fidem Catholicam reducti, & in his Philippus Comes Mansfeldicus: valuit Iacobus Serjansius, à quo postremis vitæ mensibus ab hæresi

hæresi Lutheranâ abductos constat centum & quinquaginta, præter multos à Caluinianâ. Neque alienus ab hac laude Ioannes de Goudâ, qui non priuato tantùm sermone profuit multis, sed solenni etiam in Lansbergios disputatione ex condicte Antuerpiæ institutâ per induciarum tempus: quos vt doctrinâ vicerat, ita & demulserat incredibili suavitate, si non simul ad Bataviâ suam, simul ad ingenium rediissent.

Iam hominum flagitiosorum quanta turba priuatis emendata congressibus, ad quorum aures vel nulla perueniebat concionatorum vox, vel furdas illas nequidquam verberabat? Alebat alicubi duas ac viginti pellices homo meretricius: solo Sacerdotis nostri colloquio factum, vt omnes magnâ voluntate dimitteret. Vir locuples ac potens nescio quod admissum facinus Confessario aperire ipsâ morte damnationeque habebat grauius; & animi tamen conscientia ad explendas Christiani hominis partes ad eum stimulabatur, nullo vt loco posset consistere securus. Audiuerat Antuerpiæ ex concionatore, quæ peccata excidissent memoriâ, neque post diligens examen occurrerent, haudquaquam consistenda. eam doctrinam tegendo sceleri suo opportunam ratus, vt obliuisci id posset, nihil diligentia industriæque prætermisit, quâ voluptatibus operam dando, quâ studiis, quâ variis in longinquas regiones perfectionibus; sed profectu nullo. Audiuit tandem contritione peccata deleri, eoque carnem suam omni pœnarum genere cruciauit, magnamque opum vim in pauperes elargitus est. neque sic tamen atrox vulnus sanatum. Ergo actus ad extrema, & malo suo finem nocte insequenti per vim adferre certus, rhedam conscendit, domum à quâ tum abierat rediturus. Desperabundo Sacerdos noster per Brabantiam iter habens occurrit; & quia fessus, accipitur in rhedam. Mox notat hominem turbatum; & blando sermone de diuinis loqui exorsus, deque scelerum expiatione, tetigit vlcus. Ille diu tacitus, defixis in Patrem oculis, prodebat animi angustias, ac denique, quod res erat, edicit, mortem se sibi eâ nocte destinasse, nisi remedium adueniret malo. Pater talium egregiè peritus, summâ familiaritate pergît agere, tantâque gratiâ desperatum tractat, vt ille bonus in genua prouolutus ac ritè confessus beneficium absolutionis acciperet; domumque reuersus, latissimam duceret vitam, quam paucis post annis cum feliciore commutauit. Proborum verò hominum, ad quos priuatæ fructus actionis extenditur, quantus est numerus! Possim grauissimos nominare viros; qui Patrum nostrorum familiari colloquio quantopere pascantur, quamque hinc ad virtutem salutemque proficiant, luculentis ipsi testimoniis expressere. sed frustra sit lucem foli, mari aquam addere: nec enim quisquam, si modo habet oculos, non vider quotidiana vtilitatis exempla.

Restat vltimus, isque omnium fructuosissimus labor, calamitas cuius nec locorum, nec temporum spatiis definitur vtilitas. Enimvero validum virtutis præsidium esse in libris, vt alios taceam, ipse nostri conditor Ordinis Ignatii magnum mihi testimonium est, quem CHRISTI Sanctorumque hominum acta voluentem scimus desertis mundi castris ad meliora signa transisse. ea causa est, cur ex æquo agendis scribendisque incumbat Societas; potiori etiam iure scribendis, quoniam actio-

H h h h h a nes

Crombecius
de Studio
perfectionis
lib. 2. cap. 2.

Duodeci-
mus labor,
scripti li-
bri.

nes breuis temporis sunt, litterarum monumenta æterna. Scriptorum finis est, vt doctiores homines melioresque reddamus. Eum an assecuti simus, nemo dubitabit, qui Theologos nouerit, Lessium, Becanum, Coningum; sacrae Paginae interpretes, Delrium, Cornelium, Tirinum; Chronologos sacros, Samerium, Deckerium; Concionatores, Canisium, Colterum; Historicos, Rosweydam, Hugonem; Asceticos, Scribanium, Sucquetium, Busæum. Sed longum sit enumerare singulos, & minimè necessarium, quando in omnium manibus & ore versantur. Hisce tot lucubrationibus si mortalium infinitorum salutem procuratam dixerò, videbor fortassis incredibiliter loqui; sed fidem mihi assero ex minimorum obseruatione. Lessij de capessendâ Religione Consultatio quantulus est libellus? & tamen ille multos retinuit in Fide, plures aberrantes reduxit, & in his, Tympelio satagente, Ioannem Comitem Nassouium: qui lectam illam ex Italicâ Germanicam reddidit stylo suo, elegantissimeque suâ descriptam manu multis consanguineorum legendam obtulit, quos ad Romanâ Ecclesiæ castra secum traducere sperabat. Quid Canisiani compendium Catechismi, quot seruauit animas, quot recuperauit! Quin præter typis vulgata, ipsæ familiares epistolæ, quas manu scribimus, quantum sæpè ad animorum salutem valent! Ipsium testor, cuius Batauos deferentis ad Delrium nostrum hæc est oratio: *Iuua ô me tuis precibus, tu, inquam, post cuius saluares litteras, Deum iterum iracundum habeam, si umquam conquieui. Nocte & die me fodit ille stimulus, nec ipse somnus mihi nisi per insomnia inquietus.* Sed mittamus aliquando ista singularia, quorum nimis diligens inuestigatio vel iniucunda redditur, vel aspernanda. Satis est ad finem nobis ab initio propositum, fructuosam Belgis Societatem videri, quod iam negare nec inuidia præsumat. Nam si neget, senum quotquot viuunt, fidem appello, & meminisse possunt præteritorum: aliam nunc Belgij faciem fatebuntur, quàm qualem pueri spectauerunt. Nos quoque quamuis non grandæui, quæ fuerit Belgarum vita, quæ Religio, qui mores, superiore sæculo partim ex parentibus audiimus, partim legimus, partim etiam ex quibusdam quæ in nostram ætatem hæere vestigijs non vanâ assequimur coniecturâ. Nam cum Respublica Christiana duabus partibus constet, sacris hominibus & profanis, neutram harum illâ tempestate satis integram vixisse, nec vulgus hominum ignorat. Quamquam enim dicatorum Deo virorum non pauci erant vitâ ipsi & moribus incorrupti, tamen (quæ illorum temporum infelicitas fuit) pars benè magna deprauati; quorum probis commemorandis abstinere cogit sacrosancti status reuerentia. At interim qualem populum esse oportebat, vbi talis Sacerdos? Nunc restitutâ re, gratulandum potius de florentissimo Religionis, pietatis, morum, doctrinæ statu, quàm de præteriti sæculi vitijs odiosè disputandum.